

Asia: VN/25323/2021

Luonnos valtioneuvoston huoltovarmuusselonteoksi

Lausunto Utlåtande

Lausunnot lukuun 1. Johdanto

Utlåtande om kapitel 1 Inledning

Maaseutupolitiikan neuvosto (MANE) kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta.

MANE pitää huoltovarmuusselonteon antamista eduskunnalle tärkeänä ja kannatettavana asiana. Nopeasti muuttuva toimintaympäristö ja turvallisuusympäristössä tapahtunut perustavanlaatuinen muutos on entisestään korostanut varautumisen ja huoltovarmuuden merkitystä.

Verkostomainen yhteistyö on Suomen huoltovarmuustoimintamallin vahvuus. Yhteisen tilannekuvan ja eri toimijoiden roolien selkeyttämiselle on kuitenkin tarvetta. MANE näkee, että varautumista ja huoltovarmuustyötä voidaan painottaa nykyistä enemmän eri hallinnonaloilla ja sektoreilla niin, että huoltovarmuus syntyy tavoitteellisesti osana eri sektoreiden ja hallinnonalojen ratkaisuja, ei pelkästään niiden sivutuotteena. MANE korostaa julkisten hankintojen vaikutuksia varautumiseen, kriisinsietokykyyn ja huoltovarmuuteen.

Olosuhteet Suomen eri osissa ja erilaisilla alueilla edellyttävät varautumisen ja huoltovarmuuden vahvistamiseen tähtäävien ratkaisujen osalta paikkaperustaista politiikkaa ja kehittämistä. MANE näkee, ettei huoltovarmuustyö ole paikkaneutraalia, kuten ei mikään muukaan politiikkasektori. MANE esittää, että huoltovarmuuden tarkastelussa ja skenaariotyössä sekä kehittämistoimien muotoilussa olisi huomioitava paremmin erilaisilla alueilla olevia tarpeita, vahvuuksia ja mahdollisuuksia.

MANE korostaa elinvoimaisen ja asutun maaseudun merkitystä maan strategisen autonomian kannalta, mikä on syytä tunnistaa ja tehdä näkyväksi myös selonteossa. Maaseudulla on keskeinen

rooli kansallisen ruoka- ja energihuollon turvaamisessa. Maaseutualueiden kannalta keskeistä on, miten energihuolto, logistiikka, pelastuspalvelut sekä terveystoimet turvataan kriisitilanteessa sekä missä kunnossa maaseudulla sijaitseva infrastruktuuri on (tiestö, vesihuolto, sähköverkko, tietoliikenneverkko, henkilöliikenteen energian jakeluverkko). Kokonaisuuden kannalta on keskeistä huomioida maaseutualueiden väestö- ja elinkeinorakenne samoin kuin yhteisöjen rakenteet ja niihin liittyvät tarpeet ja voimavarat, jotka poikkeavat kaupunkialueiden vastaavista toiminnoista ja rakenteista. Osana huoltovarmuutta olisi arvioitava minkälaisia toimia varautuminen ja siihen liittyvä jatkuvuudenhallinta edellyttää erilaisilla alueilla, kuten harvaan asutulla maaseudulla, saaristossa tai ydinmaaseudulla.

MANE korostaa, että monia asioita, myös kriittistä infrastruktuuria ja arjen kannalta kriittisiä palveluja, järjestetään maaseudulla vapaaehtoistoiminnan pohjalta. Esimerkkeinä tästä ovat tieosuuskunnat, vesiosuuskunnat, kyläverkko-osuuskunnat (laajakaista). Myös pelastustoiminta on erityisesti harvaan asutulla maaseudulla vapaaehtoistoiminnan ja julkisen vallan yhteistyön varassa. Väestön ikääntyminen haastaa niin kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan kuin myös elinkeinotoiminnan jatkuvuutta ja niiden kehittämistä erityisesti maaseutualueilla (esim. vapaaehtoistoimijoiden määrä vapaapalokunnissa, osaavan työvoiman saatavuus sekä yritysten ja maatilojen omistaja- ja sukupolvenvaihdokset). Julkisen sektorin järjestelmät ovat maaseutualueilla ohuemmat, eivätkä markkinaehtoisuuteen pohjautuvat ratkaisutkaan ole tuottaneet toivottavaa tulosta.

MANE näkeekin, että kolmannen sektorin ja kansalaistoimijoiden roolia osana varautumista, kriisinsietokykyä ja huoltovarmuutta voidaan selonteossa täsmentää. Järjestöillä tulee olla käytössä riittävät välineet, tiedot ja osaaminen poikkeusoloissa toimimiseen. Kansalaistoiminnalla on erityisesti maaseutualueilla keskeinen merkitys valmiustyölle ja muun muassa Kyläturvallisuus 2025 -hankkeessa (Suomen Kylät ry) ja maakunnissa käynnissä olevissa kyläturvallisuushankkeissa edistetään paikallista ja alueellista varautumista. Kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan edellytysten turvaaminen ja edistäminen ovat keskeisiä asioita, jotka linkittyvät vahvasti varautumiseen, kriisinsietokykyyn ja huoltovarmuustyöhön. Toiminnan jatkuvuutta maaseutualueilla haastaa muun muassa väestön ikääntyminen ja sen väheneminen. Asiaan liittyy muun muassa Kansalliseen ikäohjelmaan kytkeytyvä käynnissä oleva Vapaa! Fri! –hanke (OM), joka on syytä huomioida huoltovarmuusselontekoon liittyvässä jatkotyössä.

Lausunnot lukuun 2. Kansainvälinen yhteistyö

Utlåtande om kapitel 2 Internationellt samarbete

Kansainvälinen yhteistyö ja sen edistäminen ovat kannatettavia asioita. Kuten luonnoksessa todetaan täydentää kansallinen yhteistyö kansallista varautumista, muttei korvaa kansallista varautumistarvetta ja kansallisia toimia. Selonteossa painotetaan poliittisia ja kaupallistaloudellisia sekä virastotasoisia kansainvälisiä suhteita.

Selonteon luonnoksessa todetaan, että Naton perussopimuksen kolmas artikla velvoittaa Naton jäsenmaita ylläpitämään omatoimisesti jatkuvaa kansallista vastustuskykyä hyökkäyksille. Veloitteen keskiössä ovat kansalliset siviilivalmius- ja huoltovarmuusjärjestelyt ja –kyvykkyydet.

Varautumisen käytännön toteutus on Naton jäsenmaiden omassa harkinnassa. MANE katsoo, että siviilivalmiuteen liittyvä tilannekatsaus sekä kehittämistoimet sen osalta jäävät selonteossa ohueksi ja niitä voitaisiin täydentää tämän osalta.

MANE esittää, että maininta EU:n tavoitteesta ja hankekokonaisuudesta liittyen uusiutuvan energian yhteisöihin lisätään selontekoon. Luvussa 2.3. Keskeiset huoltovarmuuteen vaikuttavat EU hankkeet todetaan, että esimerkiksi sähkö- ja kaasumarkkinoiden toimivuus on keskeinen Suomen energiahuollon turvaamiselle. Energiatuotannon osalta selonteko huomioi fossiilisten energialähteiden käytöstä sekä niiden vähentämisestä huoltovarmuuden rahoitukselle aiheutuvia ongelmia. MANE huomauttaa, että vuonna 2019 hyväksytyyn puhtaan energian paketin kautta on EU ottanut lainsäädännössään käyttöön kansalaislähtöisten ja uusiutuvan energian energiayhteisöjen käsitteen. Tarkemmin ottaen EU direktiivi (EU) 2019/944 sähkön sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 2012/27/EU muuttamisesta (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A32019L0944>), sisältää uusia sääntöjä, jotka mahdollistavat kuluttajien aktiivisen osallistumisen joko tuottamalla, kuluttamalla, jakamalla tai myymällä sähköä tai tarjoamalla palveluita kulutuksen joustoa ja varastointia varten. Tavoitteena on edistää energiayhteisöjen hyödyntämistä ja helpottaa kansalaisten mahdollisuuksia integroitua tehokkaasti sähköjärjestelmään sen aktiivisina toimijoina. Lisäksi uudistettu EU direktiivi (EU) 2018/2001 uusiutuvista lähteistä peräisin olevan energian käytön edistämisestä (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/fi/TXT/?uri=CELEX:32018L2001>) pyrkii lisäämään uusiutuvan energian omatuotantoa ja kulutusta sekä uusiutuvan energian yhteisöjä. Jäsenmaiden tulisi varmistaa, että ne voivat osallistua ja hyödyntää käytettävissä oleviin tukijärjestelmiin tasavertaisesti suurten toimijoiden kanssa. Uusiutuvan energian yhteisöjen voimaannuttaminen uusiutuvan energian tuotantoon, kulutukseen, varastointiin ja myymiseen edistää kotitalouksien energiatehokkuutta, tukee uusiutuvan energian käyttöä ja samalla auttaa torjumaan köyhyyttä vähentämällä energiankulutusta ja alentamalla toimitustariffeja. Lisää tietoa saatavilla EU-komission sivuilta https://energy.ec.europa.eu/topics/markets-and-consumers/energy-communities_en. MANE näkee, että asian edistäminen kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla vahvistaa myös varautumista, kriisinsietokykyä ja huoltovarmuutta ja sen jatkuvuudenhallintaa.

Lausunnot lukuun 3. Huoltovarmuuden toimintaympäristön kehitys ja sen vaikutukset

Utlåtande om kapitel 3 Utveckling av försörjningsberedskapens verksamhetsmiljö och effekterna av denna utveckling

MANE suosittelee, että huoltovarmuuden skenaario- ja kehittämistyössä tunnistetaan ja huomioidaan erilaiset kaupunki- ja maaseutualueet sekä erityisesti Itä-Suomen, Lapin ja saariston olosuhteet ja siihen liittyvät tekijät kuten liikenneyhteydet ja logistiikka mukaan lukien logistiikkavirtojen muutokset, osaavan työvoiman saatavuus, koulutuksen saatavuus sekä tietoliikenneyhteyksien kattavuus ja toimintavarmuus. Asiaan liittyy työ- ja elinkeinoministeriön 2.6.2022 asettama valtiosihteerityöryhmän työ.

Selonteossa todetaan, että kun huoltovarmuus perustuu kilpailukykyiseen markkinatalouteen, huoltovarmuusorganisaatiossa toimivien yritysten ja organisaatioiden näkemysten hyödyntäminen on keskeistä huoltovarmuuden kehittämistarpeiden ennakoinnissa. Tämä on tärkeää ja kannatettavaa. Selonteossa viitataan myös julkisen ja kolmannen sektorin väliseen yhteistyöhön tarkentamatta tätä sen enempää. Toimintaympäristön kehityksen kannalta on syytä täsmentää

kolmannen sektorin, kansalaistoimijoiden ja vapaaehtoistoiminnan merkitys ja rooli osana varautumista ja huoltovarmuustyötä. Kuten todettu, asettaa väestörakenteen muutos haasteita niin elinkeino- kuin kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan jatkuvuudelle sekä kriittisen infrastruktuurin yläpidolle, mikä osaltaan haastaa huoltovarmuuden jatkuvuuden hallintaa maaseutualueilla ja erityisesti harvaan asutulla maaseudulla.

MANE korostaa kotimaisen ruokatuotannon merkitystä kriisinsietokyvyille. Maatalouden ahdinko heikentää varautumista, kriisinsietokykyä ja huoltovarmuutta. Maatilojen kustannukset ovat nousseet rajusti ja kannattavuus on erittäin kriittinen. Maatilojen kannattavuuskriisi on saatava pikaisesti ratkaistua. Asiaan liittyy keskeisesti hallituksen asettama parlamentaarinen maatalouden tulos- ja kehitysnäkymien arviointiryhmän työ. MANE korostaa myös tässä asiassa julkisten, mutta myös yksityisen sektorin, hankintojen merkitystä ja esimerkiksi käynnistyvien hyvinvointialueiden ruokahankintojen vaikutuksia paikallisesti ja alueellisesti.

Selonteossa todetaan, että kansallisen huoltovarmuuden kannalta erityisen keskeisiä ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä ovat energiamurros, sään ääri-ilmiöiden vaikutukset fyysisen infrastruktuurin toimintavarmuudelle ja ilmastoriskit ruoantuotannolle. MANE korostaa edelleen EU:n tavoitetta koskien paikallisia uusiutuvan energian yhteisöjä ja niiden mahdollistamia myös huoltovarmuuteen myönteisesti vaikuttavia asioita. MANE myös näkee, että ilmastonmuutokseen ja huoltovarmuuteen keskeisesti vaikuttavia sopeutumistoimia voidaan tarkemmin avata selonteossa.

Selonteossa todetaan, että toimivat viestintäpalvelut ja -verkot ovat edellytys monien elinkeinoelämän ja yhteiskunnan palvelujen käytölle sekä kansalaisten arkipäiväisille palveluille ja rutiineille. MANE huomauttaa, että Suomessa on edelleen EU27-vertailussa suurin kiulu huippunopean ja kiinteän laajakaistan saatavuudessa maaseudulla ja koko maassa. Tietoliikenneyhteyksien alueellinen perusinfrastruktuuri on ripeästi saatettava kuntoon, huomioiden maaseutualueiden vakituinen asutus, yritysten toimipaikat, maatilayritykset sekä vapaa-ajan asutus. Toimiin on ryhdytty, mutta edelleen on riittävä rahoitus varmistettava sekä kansallisen lisäsääntelyn tarve ja vaikutukset tarkistettava.

MANE myös näkee, että toimintamallissa voisi paremmin tuoda esille ensi vuoden alussa toimintansa aloittavat hyvinvointialueet, niihin liittyvät vaikutukset kuntien toimintaan ja edelleen alueelliseen ja kansalliseen varautumiseen ja huoltovarmuuteen.

Selonteossa todetaan, että hybridivaikuttaminen voi kohdistua suorasti tai epäsuorasti yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin. MANE näkee, että varautumiseen liittyvä myös kansalaisten osaamisen lisääminen liittyy hybridivaikuttamiseen.

MANE toteaa, että huoltovarmuusnäkökohdat ovat tärkeä tekijä ympäristöministeriön rakennetun ympäristön osastolla valmisteilla olevassa alueidenkäytön kehityskuvassa, jossa aluerakenteen ja yhdyskuntarakenteen tilanne-, tulevaisuus- ja kehittämisskuva laaditaan yhteistyössä VN:n eri toimijoiden ja alueiden kanssa.

Monipaikkaisuus on suomalainen ja pohjoismaalainen erityispiirre, mikä huomioidaan alueidenkäytön kehityskuvatyössä ja tulee myös sitä kautta osaksi huoltovarmuusnäkökohtaa. MANE kuitenkin katsoo, että monipaikkaisuutta on syytä tarkistaa myös osana huoltovarmuuden skenaariotyötä. Vapaa-ajan asunnot sijaitsevat ensi sijassa maaseudulla. Korona-aikana väestö sijoittui poikkeuksellisen hajautuneesti valtakunnan tilaan, mikä voi muuttaa huoltovarmuusasetelmia myös tulevaisuudessa. Monipaikkaisuus edellyttää sähkö-, tie-, tietoliikenneverkkojen, mutta myös sote-palvelujen huoltovarmuutta. Monipaikkaisuuteen liittyviä varautumiseen, kriisinsietokykyyn ja huoltovarmuustekijöitä – riskejä ja mahdollisuuksia – on syytä tunnistaa osana huoltovarmuuden kehittämistä.

Lausunnot lukuun 4. Kansalaisvarautuminen

Utlåtande om kapitel 4 Medborgarnas beredskap

Kansalaisvarautuminen on selonteossa käsitelty melko ohuesti. Selonteossa todetaan, että arjessa onnistunut huoltovarmuus tarkoittaa sitä, että kansalaiset pystyvät häiriötilanteissa hankkimaan tarvitsemiaan välttämättömiä perushyödykkeitä ja palveluita. Olisi kuitenkin tarkoituksenmukaista, että tässä luvussa käsitellään myös kansalaisten omaa varautumista sekä kansalaistoimijoiden ja vapaaehtoistoiminnan roolia osana varautumista ja huoltovarmuustyötä etenkin niiden sektoreiden osalta, jossa julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyö nähdään huoltovarmuustyön kannalta keskeisimpänä. Kansalaistoiminnan (esim. metsästäjät, kylätoiminta, vapaapalokunnat, SPR, kirkko) puolella tehdään merkittävää varautumista ja kriisinsietokykyä ylläpitävää vapaaehtoistyötä, kuten kylien turvallisuussuunnitelmat ja kylien auttaja- ja pelastusryhmät. Maaseutualueilla, erityisesti harvaan asutulla maaseudulla, julkisen ja kansalaistoimijoiden välinen yhteistyö on ensiarvoisen tärkeää esimerkiksi pelastustehtävissä. Huoltovarmuuden kannalta kansalaistoiminnan ja vapaaehtoistoiminnan edellytykset on varmistettava koko maassa.

Kotitalouksien varautumisen asiantuntija- ja kehittämisverkostona toimiva KOVA-toimikunta, johon kuuluu järjestöjä, joilla on merkitystä elintarvike- ja ruokahuollon huoltovarmuudelle sekä kotitalouksien yleiselle omatoimiselle varautumiselle vastaa 72 tuntia –varautumissuosituksista. Toimikunnan roolia osana huoltovarmuuden toimintamallia voisi luvussa avata.

MANE kannattaa huoltovarmuusnäkökulman sisällyttämistä erityisesti toisen asteen koulutukseen, mikä edellyttää alueiden koulutuksen järjestäjien ja opetus- ja kulttuuriministeriön välistä vuoropuhelua työvoima- ja osaamistarpeista. Huoltovarmuuden ja kansalaisvarautumisen riittävä huomioon ottaminen kaikilla koulutusasteilla on kannatettavaa.

MANE näkee, että viestinnän osalta tulisi selonteossa tehdä tarkennuksia ja tunnistaa myös tämän osalta maaseudun ja erityisesti harvaan asutun maaseudun sekä saaristoalueiden erityisolosuhteita. Selonteossa todetaan, että väestön tiedon tarpeisiin vastaamisella on suuri merkitys kriisinkestävyuden vahvistamisessa. Viestinnällä tuodaan varmuutta ja luottamusta viranomaisten toimintaan ja varautumiseen. MANE kannattaa, että viestintää suunniteltaessa huomioidaan kaikkien ikä- ja väestöryhmien saavutettavuus sekä riittävän ajantasainen ja luotettava viestintä, mutta esittää, että myös paikalliset ja alueelliset tarpeet ja toimintaympäristöt huomioidaan. Osana suunnittelutyötä tulee arvioida vaikutuksia maaseudulla: Kuinka saadaan tieto kulkemaan, jos sähkötkä ovat poikki ja matkapuhelinverkko ei toimi? Esimerkiksi Lapissa häiriötilanteita varten on ryhdytty luomaan varaverkkoa ja alueella toimii kansalaistoimijoiden yhdessä viranomaisten kanssa kehittämä kyläradio. Keskeinen toimija on Aina Valmis Kyläradio ry, joka tarjoaa kylille koulutusta viestintään liittyvissä asioissa ja opastaa kyläradion luomisessa poikkeusolojen viestintäjärjestelmäksi. On huomioitava, että turvallisuustiedon vieminen paikallis- ja kylätasolle vaatii resursseja. Myös kriisiviestinnän osalta tarvitaan koulutusta, joka ulottuu maaseudun ja myös saariston kylien kansalaistoimintaan asti.

Lausunnot lukuun 5. Huoltovarmuuden toimintamalli

Utlåtande om kapitel 5 Verksamhetsmodell för försörjningsberedskapen

Huoltovarmuuden toimintamallin on todettu olevan toimiva ja kattava. Toimintamalli perustuu markkinatoimijoiden kykyyn vastata ja palautua kriiseistä ja poikkeusoloista. Luvussa 5.1.2. todetaan, että yksityisen sektorin varautuminen on pääsääntöisesti vapaaehtoista, ellei toimialaa koskevassa erityissääntelyssä toisin määrätä.

Kriittisen infrastruktuurin osalta olisi huomioitava, että kriittistä infrastruktuuria ylläpidetään maaseutualueilla myös vapaaehtoistoiminnan pohjalta. Esimerkiksi vesihuollon osalta toimii Suomessa noin 1400 osuuskuntamuotoista toimijaa. Valtaosa vesiosuuskunnista toimii vapaaehtoisvoimin. Etenkin maaseutualueilla vapaaehtoisvoimin toimivat infra-osuuskunnat tuottavat kriittistä yhteiskunnallista palvelua. Yhteiskunnan varautumisen, kriisinsietokyvyn ja huoltovarmuuden osalta olisi tunnistettava ja huomioitava vapaaehtoisvoimin toimivien osuuskuntien roolia sekä ikääntymisestä johtuvia ihmisiin kohdistuvia ja muita yhteiskunnallisia sekä taloudellisia vaikutuksia olisi syytä ottaa huoltovarmuuden skenaariotarkastelussa huomioon.

Luvun 5.1.6 osalta MANE huomauttaa, että on tärkeää, että hyvinvointialueiden käynnistymiseen ja toimintaan (julkiset hankinnat, palveluverkko, palvelun järjestämisen muodot jne.) liittyvät vaikutukset paikallisen ja alueellisen varautumisen ja huoltovarmuuden osalta tunnistetaan. Hyvinvointialueilla on myös keskeinen rooli peruspalveluiden paikallisessa varmistamisessa, mikä on syytä tarkentaa selonteossa. Myös hyvinvointialueiden osalta tulee tavoitteena olla kriisinkestävä hyvinvointialue. Kuntien toimintaympäristö muuttuu oleellisesti uusien hyvinvointialueiden myötä. Kunnilla on paikallisessa huoltovarmuustyössä keskeinen merkitys myös yhteisöllisyyden ja kansalaistoiminnan vahvistamisessa ja ylläpitämisen näkökulmasta. Aluehallintovirastojen tehtävänä on tukea alueensa kuntia varautumisessa ja valmiudessa sekä yhteensovittaa eri viranomaisten ja tahojen toimintaa alueellaan.

Selonteossa mainittujen kriittisen palvelujen ja infrastruktuurien osalta (sähkön tuotanto ja siirto, lämmöntuotanto- ja jakelu, tietoliikenneyhteydet, logistiset toimitusketjut, vesi- ja jätehuolto, sosiaali- ja terveyspalvelut) on arvioitava ja varmistettava niiden toimivuus kriisitilanteissa myös maaseutualueilla ja saaristossa. Maaseudun monipaikkaiset asukkaat ja kriisiin liittyvät mahdolliset väestön asumiseen liittyvät muutokset (monipaikkaisuus) on maaseutuun kohdistuvien vaikutusten ja maaseutualueiden tarpeiden, voimavarojen ja mahdollisuuksien tunnistamisen lisäksi syytä huomioida osana huoltovarmuustyön kehittämistä.

Lausunnot lukuun 5.1.5 Sektorikohtaisen varautumisen lähtökohtia

Utlåtande om kapitel 5.1.5 Utgångspunkter för den sektorsvisa beredskapen

Energiahuollon osalta MANE esittää, että selonteossa huomioidaan EU:n tavoitteet koskien paikallisia uusiutuvan energian yhteisöjä ja siihen liittyviä mahdollisuuksia vahvistaa alueellista ja kansallista huoltovarmuutta. Myös biokaasuun liittyviä toimia ja mahdollisuuksia on syytä tunnistaa. MANE näkee, että hajautetun uusiutuvan energian tuotantoa huoltovarmuuden takaamiseksi tulee tarkistaa kansallisena kysymyksenä ja sisällyttää huoltovarmuuden kehittämistyöhön. Energiahuollon osalta MANE myös esittää, että energiansäästöä käsiteltäisiin osana huoltovarmuutta.

Maa- ja metsätaloutta toteutetaan maaseutualueilla. Elintarvikehuoltoon kytkeytyy kysymys maatalouden kannattavuudesta mutta myös energiahuollosta, yksityistiestön kunnosta ja logistiikkapalveluista sekä koulutuksesta. Maaseudun perusinfrastruktuurin kunto vaikuttaa oleellisesti sekä elintarvikehuoltoon että energiahuoltoon. Maatalouteen liittyvä huoltovarmuuskysymys on lisäksi kausityövoiman saatavuus. Maatalouden kausityövoima on pääosin ulkomaalaista, ja sen saatavuuteen vaikuttavat myös kansainväliset kriisit.

Maan sisäisten kuljetusten jatkuvuuden turvaamiseen on varauduttava. On kannatettavaa, että kehittämistoimenpiteitä kiirehditään osana Logistiikka 2030 –kehitysohjelmaa. MANE korostaa logistiikkaan ja liikenteeseen sekä kalustoon liittyviä kehittämistarpeita myös vesiliikenteen osalta. MANE pitää biomassaterminaalien verkoston vahvistamista sekä niihin liittyvien väylien kunnan varmistamista myös tärkeänä. MANE korostaa kohtuuhintaisten liikenteen energian saatavuutta ja sen merkitystä liikenteen, logistiikan ja kuljetusten osalta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävänä on turvata kaikissa olosuhteissa terveyden ja toimintakyvyn kannalta väestölle keskeiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, terveellinen ja elinympäristö ja toimeentulo. MANE näkee, että varautumisessa on tunnistettava maaseutualueiden asukkaiden ja osa-aika asukkaiden tarpeet, voimavarat ja mahdollisuudet hakeutua myös kriisitilanteissa sote-palvelujen piiriin, ja että palvelumuotoja kehitetään niin, että varmistetaan sote-palvelujen saatavuus myös harvaan asutulla maaseudulla niin normaalioloissa kuin kriisitilanteissa. Myös sote-palvelujen osalta on yhteistyö maaseudulla toimivien kolmannen sektorin toimijoiden kanssa tärkeää.

Lausunnot lukuun 6. Sotilaallinen huoltovarmuus

Utlåtande om kapitel 6 Militär försörjningsberedskap

Asutun ja elinvoimaisen maaseudun merkitys on suuri myös maanpuolustukseen liittyvien uhkien ennaltaehkäisyn kannalta. Aktiivinen, hyvinvoiva ja yhteisöllinen maaseutu tunnistaa yleistä järjestystä ja turvallisuutta koskevia uhkia ajoissa ja kykenee estämään ne yhdessä viranomaisten kanssa.

Lausunnot lukuun 7. Huoltovarmuuden kehittämislinjauksia

7.1 Huoltovarmuuden taloudelliset resurssit

Utlåtande om kapitel 7 Riktlinjer för utveckling av försörjningsberedskapen

7.1. Ekonomiska resurser för försörjningsberedskapen

Huoltovarmuuden turvaaminen on kokonaisuus, jossa toimenpiteitä rahoitetaan useasta lähteestä. Yhteistyö ja sen kehittäminen poikkihallinnollisesti ja sektorit ylittävästi on tärkeää ja kannatettavaa. Kuten luonnoksessa todetaan, on huoltovarmuusmaksun määrän alentuessa löydettävä uusia rahoituslähteitä.

7.2. Huoltovarmuuslainsäädännön ajantasaistaminen

7.2. Uppdatering av försörjningsberedskapslagstiftningen

Lain huoltovarmuuden turvaamisesta (1390/1992) tarkistaminen on kannatettava.

MANE näkee hyvänä, että selonteossa tuodaan esille julkisista hankinnoista varautumiseen, kriisinsietokykyyn sekä huoltovarmuuteen liittyvät vaikutukset. Kuten selonteossa todetaan, voi hankintayksikkö tarjouspyyntöä laatiessa asettaa hankinnan kohteelle sellaisia vähimmäisvaatimuksia ja vertailuperusteita, joilla voidaan myös edistää paikallista, alueellista ja kansallista varautumista, kriisinsietokykyä ja huoltovarmuutta. On tärkeä, että huoltovarmuuden toteutumista julkisissa hankinnoissa edistetään systemaattisesti Hankinta-Suomi – toimintaohjelmassa ja jokaisessa julkisessa hankintayksikössä. Kokonaisvaltaista varautumista ja huoltovarmuuden vahvistamista on syytä tukea järjestelmällisesti myös julkisilla hankinnoilla. MANE pitää kannatettavana asiana selvittää tarve ja mahdollisuudet uudistaa yleistä julkisten hankintojen sääntelyä EU-sääntelyn puitteissa siten, että huoltovarmuustarpeet tulevat riittävästi huomioiduiksi.

CER-direktiivin tehokas täytäntöönpano turvallisuusympäristön muutoksesta annetun valtioneuvoston ajankohtaiselonteon linjauksen mukaisesti. MANE näkee, että täytäntöönpanossa huomioidaan sekä hyödynnetään suomalaisen huoltovarmuuden toimintamallin tunnistetut vahvuudet erityisesti julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyön osalta.

7.3. Sektorikohtainen varautumisen ja yhteistyön kehittäminen sekä osaamisen varmistaminen

7.3. Utvecklande av den sektorsvisa beredskapen och det sektorsvisa samarbetet samt säkerställande av kompetensen

MANE kannattaa hallinnonalojen välisen yhteistyön kehittämistä ja lisäämistä. Yhteensovittamista varautumistoimenpiteiden on myös tarpeen tehostaa, jotta järjestelmät - myös tietojärjestelmät – toimisivat mahdollisimman tehokkaasti.

MANE kannattaa panostamista kansalaisten ja pk-yritysten tietoisuuden ja osaamisen kehittämiseen. Liittyen pk-yritysten ja kansalaisten tietotarpeiden ja osaamisen vahvistamiseen tähtäävien toimenpiteiden valmisteluun ja toteutukseen todetaan, että tämä tehdään yhdessä sidosryhmien kanssa, hyödyntäen olemassa olevia yhteistyörakenteita (poolit). On tärkeää, että työhön osallistetaan elinkeinotoimijoita edustavien järjestöjen lisäksi kansalaistoimintaa edustavia järjestöjä, huomioiden kokonaisuudessa erilaisten alueiden edustus.

Vaikka järjestöillä ja kansalaistoiminnalla on kykyä reagoida nopeasti, on lähtöasetelmaa myös tarkasteltava säännöllisin väliajoin. Kansalaisjärjestöjen ja muun kolmannen sektorin tosiasiallinen suorituskyky tulee varmistaa riskitestaamalla niihin kohdistuvat odotukset kunta- ja maakuntatasolla. Järjestöillä tulee olla käytössä riittävät välineet, tiedot ja osaaminen poikkeusoloissa toimimiseen. On myös syytä selvittää toimintaan mahdollisesti osallistuvien henkilöiden tosiasialliset määrät ja valmiudet, sillä yksittäinen ihminen voi olla vapaaehtoisena useassa järjestössä. Vapaaehtoiset voivat myös joutua työnsä ja muun sijoituksen takia kansalaistoiminnan ulkopuolelle, eivätkä näin ole käytettävissä ensi vaiheessa tai motivoimassa toisen aallon toimintaa.

7.4. Verkostomallin kehittäminen sekä jatkuvan yhteiskunnallisen vuoropuhelun tarve

7.4. Utveckling av nätverksmodellen och behovet av en kontinuerlig samhällsdialog

MANE kannattaa julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyön verkostomallin edelleen kehittämistä ja vahvistamista. Huoltovarmuusselonteon säännöllistä päivittämistä pidetään tarkoituksenmukaisena.

Lausunnot liitteeseen 1

Utlåtande om bilaga 1

MANE näkee, että keinojen osalta jää osaaminen, kansalaisvarautuminen, siviilivalmiuden ja kotitalouksien rooli tarkentamatta.

Muut selontekoa koskevat yleiset kommentit

Övriga allmänna kommentarer om redogörelsen

MANE korostaa, että huoltovarmuuteen liittyvään selvitys-, kehittämis- ja arviointityöhön on jatkossa hyvä sisällyttää maaseutuvaikutusten arviointi.

Husberg Antonia
Maaseutupolitiikan neuvosto